
David Lewis

Prevedel Borut Trpin

Boljša razlaga indikativnih pogojnikov

Opuščam pozitivno teorijo indikativnih pogojnikov, ki sem jo predlagal v prvotnem prispevku. Zdaj mi je bliže alternativna teorija, ki jo zagovarja Frank Jackson.¹

Teoriji imata kar nekaj skupnih točk. Obema je skupno, da (1) ima indikativni pogojnik resničnosti pogoje resničnostno-funkcijskega pogojnika $A \supset C$, (2) njegova zatrdljivost pa se obenem ravna po subjektivni verjetnosti $P(C/A)$, če zanemarimo posebne vidike – denimo bontona –, ki so pomembni v določenih primerih. Obema teorijama je torej skupno, da (3) obstaja razlika med ohranjanjem resničnosti in ohranjanjem zatrdljivosti v sklepanju s pogojniki; in (4), da so naše intuicije o veljavnem sklepanju s pogojniki prilagojene ohranjanju zatrdljivosti in potemtakem neprimerne za presojanje ohranjanja resničnosti. (Ali je »veljavnost« primeren pojem za opis ohranjanja resničnosti oz. zatrdljivosti, ni pomembno). Dalje, (5) teorijama je skupno, da je razhajanje med zatrdljivostjo $P(C/A)$ in verjetnostjo resnice $P(A \supset C)$ povezano z neke vrste gricevsko implikaturjo in (6), da mora ustrezna razlaga te implikature temeljiti na premisi, da ima pogojnik resničnosti pogoje $A \supset C$. Teh šestih točk ne opuščam.

Ampak o kateri vrsti implikature govorimo? Prej sem domneval, da gre pretežno za pogovorno implikaturjo, sorodno implikaturi iz »Tukaj imaš prav« na »Drugje večinoma nimaš.« Po Jacksonu gre za pogovorno implikaturjo, sorodno implikaturi iz »Ona voli liberalce, ampak ni neumna« na »Volilci liberalcev so večinoma neumni.«

Spraševal sem se, sledeč Griceu: če je $P(A \supset C)$ visok predvsem zato, ker je $P(A)$ nizek, čemu bi potem rekel $A \supset C$? Zakaj ne bi uporabil močnejše oblike, ki je

¹ »On Assertion and Indicative Conditionals,« *Philosophical Review* 88 (1979): 565–89; »Conditionals and Possibilities,« *Proceedings of the Aristotelian Society* 81 (1981): 125–37.

skoraj enako verjetna, ne- A ? Če uporabiš šibkejšo obliko, si brez potrebe neinformativen. Poleg tega pa boš zavedel tiste, ki se zanašajo, da niso brez potrebe neinformativen, in bodo sklepali, da močnejše oblike zaradi nekega razloga niso mogel izreči.

Jackson na to odgovarja, da pogosto izrečemo šibkejšo obliko od tiste, za katero verjamemo, da je resnična. To storimo z zelo dobrimi razlogi. S tabo govorim (ali pa s samim sabo iz prihodnosti preko spomina) ob domnevi, da sta najina sistema prepričanj zelo podobna, ne pa povsem. Če bi imela premalo skupnih točk, informacij sploh ne bi mogel prenašati; če pa bi jih bilo preveč, po prenosu informacij sploh ne bi bilo potrebe. Ne vem točno, katere informacije si pridobil (ali pa jih bom jaz v prihodnosti) iz drugih virov. Ti (oz. jaz v prihodnosti) mogoče veš nekaj, kar se meni trenutno zdi neverjetno. Rad pa bi rekel nekaj, kar bo kljub temu koristno. Zato tega ne izrečem v najmočnejši obliki. Dopuščam torej, da rečem nekaj šibkejšega, če na tak način povem nekaj, kar bo smiselno in koristno, čeprav se za resnično izkaže določena hipoteza, ki se mi trenutno zdi neverjetna. Če torej rečem nekaj, v kar bi verjel, tudi če bi izvedel, da je neverjetna hipoteza resnična, potem mi lahko zaupaš, četudi že verjameš v to hipotezo.

Recimo, da je A *robusten* v odnosu do B (glede na posameznikove subjektivne verjetnosti ob določenem trenutku), čče sta nepogojna verjetnost A in verjetnost A ob pogoju B blizu in obe visoki. Torej: tudi če bi nekdo izvedel, da B , bi še vedno štel A za verjetno. Jacksonova poanta je, da bi se nekdo lahko raje zatekel k šibkejši obliki kot močnejši zaradi robustnosti. Šibkejša oblika je lahko robustnejša v odnosu do nekega primera, ki se zdi neverjeten, a ga vseeno ne želimo zanemariti.

Če je nesmiselno izreči šibkejše od močnejšega, kako nesmiselno je potem šele hkrati izreči šibkejše in močnejše! Pa vendar to počnemo. Lahko bi rekel: »Bruce spi v zaboju za cunje ali pač nekje v spodnjem nadstropju.« Jackson take primere lahko pojasni. Smiselno je uporabiti močnejšo obliko, hkrati pa je smiselna tudi robustnejša oblika, in ker sta različni, izrečem obe.

Morda bi bilo koristno, da na robustno obliko posebej opozorimo. Lahko bi rekel: »Pravim, da A , ne ker ne verjamem v kaj močnejšega, ampak ker želim povedati nekaj, kar je robustno v odnosu do B -nečesa, na kar se zanašaš, če, za razliko od mene, verjameš, da B .« Ampak to je nerodno. Dobro bi bilo, če bi lahko robustnost bolj koncizno nakazali s pogovornimi orodji. Nič čudnega tudi ne bi bilo, če ugotovimo, da to že počnemo. Jackson zato nakaže možnost, da taka orodja že imamo in da so prav indikativni pogojniki eno izmed njih.

Indikativni pogojnik je resničnostno-funkcijski pogojnik, ki pogovorno implicira robustnost v odnosu do antecedensa. Sledi torej, da je indikativni pogojnik z antecedensom A in konsekvensom C zatrdljiv, čče (oz. do te stopnje, da) sta verjetnosti $P(A \supset C)$ in $P(A \supset C/A)$ obe visoki. Če je druga visoka, bo tudi prva; in druga je visoka, čče je $P(C/A)$ visoka; in to je razlog, zakaj zatrdljivost indikativnih pogojnikov določamo glede na pripadajočo pogojno verjetnost.

Jackson navaja kar nekaj prednosti njegove teorije implikature robustnosti v primerjavi z mojo teorijo zatrjevanja močnejšega. Omenil bi zgolj eno (kar pa ne pomeni, da me ostale ne prepričajo). Rečem lahko: »Fred se ne bo učil, in tudi če se bo, bo vseeno padel.« Če je pogojnik zatrdljiv zgolj, ko zanikanje njegovega antedecensa ni, kot predvideva teorija zatrjevanja močnejšega, kako sta potem lahko zatrdljiva *oba*, tako pogojnik kot zanikan antedecens? Kot sem že omenil, Jackson s takimi primeri nima težav. Pogojnik je bil dodan zaradi robustnosti. Tudi če meniš, da se motim glede Fredovega ne-učenja, mi še vedno lahko verjameš, da bo padel navkljub učenju.

Do te točke sem Jacksona samo povzermal. Mislim pa, da moramo dodati še en vidik. (Jackson mi je povedal, da se s tem strinja.) Zgoraj sem uvedel robustnost s pomočjo definicije, ki je bila po učinku dvojna: najprej s pomočjo verjetnosti in nato s pomočjo tega, kaj bi se zgodilo, če bi nekaj izvedeli. Razmejimo bolj natančno:

A je *robusten*₁ v odnosu do *B*, čče sta $P(A)$ in $P(A/B)$ blizu in obe visoki.

A je *robusten*₂ v odnosu do *B*, čče je $P(A)$ visoka, in bi ostala visoka tudi, če bi izvedeli, da *B*.

Jackson uradno definira robustnost₁; in prav implikatura robustnosti₁ razloži, zakaj se zatrdljivost pogojnikov določa glede na pogojno verjetnost. Zdi pa se, da se naši razlogi za določanje robustnosti, pa tudi potreba po naznanjanju robustnosti, nanašajo na robustnost₂. Razmejitev, na srečo, večinoma ni pomembna. Predpostavimo, da če nekdo izve, da *B*, izve zgolj, da *B* in nič drugega (vsaj ne relevantnega). Dalje, predpostavimo, da svoja prepričanja nato prilagaja s pogojevanjem. Potem imamo robustnost₂ *A* v odnosu do *B*, čče imamo robustnost₁. V tem običajnem primeru razmejitev ni pomembna.

Vendar pa lahko srečamo tudi neobičajne primere: primere, v katerih *B* ne moremo izvesti samega po sebi, temveč zgolj ob neki dodatni informaciji *E*. Predpostavimo, da je *A* robusten₁ zgolj v odnosu do *B* samega, ne pa tudi v odnosu do *B* v konjunkciji z *E*. *A* potem ne bo robusten₂ v odnosu do *B*. Primer: *A* naj bo »Nikoli ne bom verjel, da Reagan sodeluje s KGB«; *B* naj bo »Reagan sodeluje s KGB«; *E* pa naj bo ne-*A*. Mislim si, da če je KGB tako sposoben, da lahko svojega sodelavca nastavi za predsednika, potem lahko tudi povsem obvladuje medije. $P(A)$ in $P(A/B)$ sta torej obe visoki; seveda pa je $P(A/BE) = 0$. Pa vendar – če bi izvedel, da Reagan sodeluje s KGB, bi *ipso facto* izvedel tudi, da v to verjamem –

navkljub mojemu predhodnemu pričakovanju, da bi KGB v naprej preprečil mojo sumničavost. A torej sploh ni robusten₂ v odnosu do B .²

V posebnih primerih se ta dva vidika robustnosti razločita – katero robustnost torej nakazuje indikativni pogojnik? Robustnost₂ je tista, ki je zares pomembna, zato bi bilo koristneje, da nakazuje to. Po drugi strani pa je mnogo lažje nakazati robustnost₁ z ozirom na vse, kar bi izvedeli, če bi izvedeli B . (Vidika sta ekvivalentna ob domnevi, da bi pridobivanje informacij potekalo s pogojevanjem.) Ni pa vedno enostavno presoditi, kaj bi izvedeli, če bi izvedeli B , saj lahko nekaj izvedemo na mnogo različnih načinov. Robustnost₁ je v glavnem dober pokazatelj robustnosti₂, ki je zares pomembna – kot smo videli, je zmotljiv pokazatelj, ampak večinoma kar dober. Tako ni presenetljivo, če je sredstvo za nakazovanje robustnosti prvo in ne slednje. In če to konvencionaliziramo, ni presenetljivo, da nakazujemo robustnost₁ tudi takrat, ko se ta loči od robustnosti₂. Prav to se tudi zgodi. Primer: povsem smiselno lahko rečem:

»Če je Reagan sodelavec KGB, tega ne bom nikoli verjel.«

² Zelo podobno idejo omeni Bas van Fraassen v recenziji knjige Briana Ellisa *Rational Belief Systems*, *Canadian Journal of Philosophy* 10(1980): 497–511, z ilustrativnim primerom Richmonda Thomasona: mož sprejema: »Če bi me žena vlekla za nos, bi verjel, da me ne (ker je prebrisana),« to pa ne pomeni, da če bi začel verjeti v antecedens, bi potem še vedno verjel tudi v konsekvens.